

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

Ո Բ Ո Շ ՈՒ Մ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՈՒՆԻՑ

Լոռու մարզի առաջին ատյանի
ընդհանուր իրավասության դատարան,
նախագահող դատավոր՝ Լ. Սեփիսանյան

ՀՀ վերաբննիչ քրեական դատարան,
նախագահող դատավոր՝ Ն. Հովակիմյան
դատավորներ՝ Կ. Մարդանյան
Ռ. Միսիթյան

2 փետրվարի 2026 թվական

թ.Երևան

ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քրեական պալատը (այսուհետ՝ Վճռաբեկ դատարան),

նախագահությամբ
մասնակցությամբ դատավորներ՝

Հ. ԱՍԱՏՐՅԱՆԻ
Ս. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆԻ
Հ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻ
Ա. ԴԱՆԻԵԼՅԱՆԻ
Լ. ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆԻ
Ա. ՊՈՂՈՍՅԱՆԻ

գրավոր ընթացակարգով քննության առնելով ՀՀ վերաբննիչ քրեական դատարանի՝
2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի որոշման դեմ մեղադրյալ Գառնիկ Կասոմիկի
Բաղդասարյանի պաշտպան Վ. Հակոբյանի վճռաբեկ բողոքը,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց

Վարույթի դատավարական նախապատմությունը.

1. 2022 թվականի օգոստոսի 20-ին, ՀՀ քննչական կոմիտեի Լոռու մարզային քննչական վարչությունում, նախաձեռնվել է թիվ 19127822 քրեական վարույթը՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասի հատկանիշներով:

2022 թվականի օգոստոսի 20-ին նախարնության մարմնի որոշմամբ Ա.Ա.Մ.-ը ճանաչվել է տուժող:

2022 թվականի սեպտեմբերի 23-ին Լոռու մարզի դատախազ Բ.Մուրադյանի որոշմամբ Գառնիկ Կասոմիկի Բաղդասարյանի նկատմամբ հարուցվել է հանրային քրեական հետապնդում՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով, և նրան մեղադրանք է ներկայացվել:

2023 թվականի փետրվարի 24-ին հսկող դատախազը հաստատել է մեղադրական եզրակացությունը և վարույթը՝ հաստատված մեղադրական եզրակացությամբ, հանձնել է Լոռու մարզի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարան, որը դատարանում ստացվել է 2023 թվականի փետրվարի 28-ին:

2. Լոռու մարզի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանը (այսուհետ՝ նաև Առաջին ատյանի դատարան)՝ 2023 թվականի ապրիլի 5-ի որոշմամբ մերժել է մեղադրյալ Գ.Բաղդասարյանի պաշտպան Վ.Հակոբյանի միջնորդությունը՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ տուժողի բողոքի բացակայության հիմքով մեղադրյալ Գ.Բաղդասարյանի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և քրեական վարույթը կարճելու վերաբերյալ:

2.1. Առաջին ատյանի դատարանը, արագացված վարույթի կիրառմամբ, 2023 թվականի ապրիլի 28-ի դատավճռով Գ.Բաղդասարյանին մեղավոր է ճանաչել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքում և նրա նկատմամբ պատիժ է նշանակել հանրային աշխատանքներ՝ 100 (հարյուր) ժամ տևողությամբ:

3. Մեղադրյալ Գ.Բաղդասարյանի պաշտպան Վ.Հակոբյանի վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքում՝ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը (այսուհետ՝ նաև Վերաքննիչ դատարան) 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի որոշմամբ բողոքը մերժել է՝

Առաջին ատյանի դատարանի՝ 2023 թվականի ապրիլի 28-ի դատավճիռը թողնելով անկոփիուս:

4. Վերաքննիչ դատարանի վերոնշյալ որոշման դեմ մեղադրյալ Գ.Բաղդասարյանի պաշտպան Վ.Հակոբյանը բերել է վճռաբեկ բողոք, որը Վճռաբեկ դատարանի՝ 2024 թվականի ապրիլի 8-ի որոշմամբ ընդունվել է վարույթ և սահմանվել է վճռաբեկ բողոքի քննության գրավոր ընթացակարգ:

Վճռաբեկ բողոքի հիմքերը, փաստարկները և պահանջը.

Վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքերի սահմաններում՝ ներքոհիշյալ փաստարկներով.

5. Բողոքաբերը նշել է, որ Վերաքննիչ դատարանի կողմից թույլ է տրվել դատական սխալ՝ նյութական և դատավարական օրենքի խախտում: Բողոքաբերի պնդմամբ՝ Վերաքննիչ դատարանը ճիշտ չի կիրառել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածը, ինչպես նաև քրեական հետապնդման դադարեցման և քրեական վարույթի կարման հիմքերի առկայության դեպքում չի կարմել վարույթը և չի դադարեցրել քրեական հետապնդումը՝ համապատասխանաբար ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով և 13-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով:

5.1. Բողոքը բերած անձը նշել է, որ Գ.Բաղդասարյանին մեղսագրվում է մասնավոր կարգով քրեական հետապնդման ենթակա արարք, որի դեպքում տուժողի բողոքի առկայությունը իմպերատիվ պահանջ է, և այդ բողոքի բացակայության դեպքում քրեական հետապնդում չի կարող հարուցվել, հարուցված լինելու դեպքում՝ տուժողի և մեղադրյալի հաշտության պարագայում այն ենթակա է դադարեցման, իսկ վարույթը՝ կարման:

5.2. Բողոքաբերը նշել է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 483-րդ հոդվածի 25-րդ մասով նախատեսված դրույթն ընդունվել է բացառապես մասնավոր մեղադրանքի գործերով տուժած անձանց՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ, ինչպես նաև «Մարդու իրավունքների և իմաստաբար ազատությունների պաշտպանության մասին» Եվրոպական կոնվենցիայով նախատեսված՝ արդար դատաքննության իրավունքն ապահովելու նպատակով: Հստ բողոքաբերի՝ քանի դեռ պետությունը չի ստեղծել մասնավոր մեղադրանքի վարույթ իրականացնելու իրավասություն ունեցող

դատարաններ, մասնավոր մեղադրանքի վարույթով տուժած անձանց իրավունքների իրականացման համար նախատեսվել է մասնավոր կարգով քրեական հետապնդման ենթակա հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով քրեական հետապնդումն իրականացնելու հանրային կարգ: Բողոքաբերի պնդմամբ՝ նշված հանցանքներով հանրային կարգով քրեական հետապնդում իրականացնելու դեպքում, այնուամենայնիվ, տուժողի բողոքի բացակայությունը քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանք է, և դա որևէ առնչություն չունի ՀՀ քրեական օրենսգրքի 82-րդ հոդվածով նախատեսված՝ տուժողի և հանցանք կատարած անձի հաշտության հիմքով քրեական պատասխանատվությունից ազատելու հիմքի հետ: Բողոք բերած անձն իր դիրքորոշումը հիմնավորել է նրանով, որ մասնավոր մեղադրանքով քրեական հետապնդման դադարեցումը և քրեական վարույթի կարճումը բոլոր դեպքերում կրում է ուսարիլիտացիոն բնույթ, իսկ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետի իմաստով ՀՀ քրեական օրենսգրքի 82-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքը ուսարիլիտացնող չէ: Բացի այդ, բողոքի հեղինակը նշել է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 82-րդ հոդվածն ակնհայտորեն վերաբերում է այն հանցատեսակներին, որոնք ընդգրկված չեն ՀՀ քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածում: Բողոքաբերը փաստել է, որ թեև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 483-րդ հոդվածի 25-րդ մասի կիրառմամբ՝ վարույթն իրականացվել է հանրային կարգով, սակայն ինքնին մասնավոր մեղադրանքի գործերով տուժողի բողոքի (հայցի) բացակայությունը ենթադրում է քրեական պատասխանատվության հիմքի բացակայություն:

5.3. Բողոքաբերը նաև նշել է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 54-րդ գլխով նախատեսված մասնավոր մեղադրանքի վարույթի կիրառման պարագայում տուժողի՝ բողոքից հրաժարվելու, ինչպես նաև տուժողի ու մեղադրյալի հաշտության դեպքում քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման, իսկ քրեական վարույթը՝ կարճման՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 456-րդ հոդվածով, որը հանրային կարգով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի և քրեական վարույթը կարճելու՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 13-րդ հոդվածի դրույթների հետ որևէ առնչություն չունի:

5.4. Հստ բողոքաբերի՝ այն դեպքում, եթե տուժողի արդար դատաքննության իրավունքի իրականացման նպատակով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 483-րդ հոդվածի 25-րդ մասի կիրառմամբ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով քրեական հետապնդումն իրականացվում է հանրային կարգով, տուժողի բողոքի բացակայությունը, ինչպես նաև տուժողի ու մեղադրյալի հաշտությունը նշանակում է, որ բացակայում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածով նախատեսված՝ քրեական պատասխանատվության հիմքը, ինչը ՀՀ քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասով նախատեսված քրեական պատասխանատվությունը բացառող հանգամանք է, որպիսի պայմաններում քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով, իսկ քրեական վարույթը՝ կարճման՝ նոյն օրենսգրքի 13-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով:

6. Բողոք բերած անձը նաև փաստել է, որ բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի կամ այլ նորմատիվ իրավական ակտի միատեսակ կիրառության համար, քանի որ բողոքարկվող դատական ակտի կապակցությամբ առկա է իրավունքի զարգացման խնդիր:

Վերոգրյալի հիման վրա, բողոք բերած անձը խնդրել է բեկանել և փոփոխել Վերաքննիչ դատարանի՝ 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի որոշումը և կայացնել նոր դատական ակտ, մեղադրյալ Գ.Բաղդասարյանի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնել՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով և քրեական վարույթը կարճել՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 13-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով:

Վճռաբեկ բողոքի բննության համար էական նշանակություն ունեցող փաստական հանգամանքները.

7. Գ.Բաղդասարյանի նկատմամբ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով քրեական հետապնդում է հարուցվել, և մեղադրանք ներկայացվել այն արարքի համար, որ. «(...) Ղևա, հանդիսանալով ՀՀ արդարադարության նախարարության «Վանաձոր» քրեակալիարողական հիմնարկի դադարարդյալ և

2022 թվականի օգոստոսի 20-ի դրությամբ դեղաբաշխված լինելով նոյն հիմնարկի բուժմասի առաջին խցում՝ դադասպարդյալ Ա.Մ.-ի հետ, նոյն օրը՝ ժամը 02-ի սահմաններում, նկատելով, որ վերջինս, դժողով լինելով իր հետ նոյն խցում դեղաբաշխված լինելու հանգամանքից, ցանկանում է ինքնավնասում կարարել, դա կանխելու նպարակով ինքնավնասման գործիքը նրա ձեռքից խլելուց հետո ձեռքերով դիրքավորությամբ բազմակի հարվածներ է հասցրել նրա զինին՝ պարճառելով առողջության թերև վնասի հարկանիշներ չպարունակող մարմարական վնասավածքներ՝ ձախ քունքային, քթի և զինի ձախ գագաթային հարվածների այլուցի ու կարմրության (փափուկ հյուվածքների սալշարդի) դեւքով, այդ կերպ ֆիզիկական ներգործության է ենթարկել Ա.Մ.-ին (...):»¹:

7.1. Նախաքննության ընթացքում տուժող Ա.Մ.-ը ցուցմունք է տվել, որ բողոքունի և ցանկանում է, որ Գ.Բաղդասարյանը ենթարկվի քրեական պատասխանատվության²:

8. 2023 թվականի ապրիլի 5-ի դատական նիստի ընթացքում դատարանի հարցերին ի պատասխան՝ տոժողը և մեղադրյալը հայտարարել են, որ հաշտվել են, և որ տուժողը բողոք չունի³:

8.1. Առաջին ատյանի դատարանի՝ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և քրեական վարույթը կարճելու միջնորդությունը քննության առնելու մասին 2023 թվականի ապրիլի 5-ի որոշման համաձայն՝ «(...) ՀՀ քրեական դարավարության օրենսգրքի անցումային դրույթների համաձայն՝ մասնավոր մեղադրանքի վարույթը և դրա վերաբերելի դրույթները հնարավոր է կիրառել նման դարարանների սկզբանից և դարավորների նշանակումից հետո սկսած քրեական վարույթներով, իսկ մինչ այդ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախարեւակած հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով քրեական հերապնդում իրականացվում է հանրային կարգով, հերևարար գումարով բացակայությունը չի կարող հիմք հանդիսանալ հանրային կարգով քննված գործերով անձի նկատմամբ քրեական հերապնդումը դադարեցնելու և գործի վարույթը կարման համար: (...) Դարարանն արձանագրում է, որ սույն վարույթը հարուցվել է հանրային կարգով, քանի որ դեռևս

¹ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 1, թերթ 180:

² Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 1, թերթեր 21-24, 43-45:

³ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 2, թերթեր 86-91:

չի գործում մասնավոր մեղադրանք քննող դատարանը, հետևաբար լրուժող բողոքից հրաժարվելու հիմքով քրեական հետապնդումը չի կարող դադարեցվել, իսկ գործի վարույթը կարճվել:

(...)

Քրեական գործի նախնական դատալուսումների ժամանակ լրուժող հայտնեց, որ բողոք պահանջ չունի, չի ցանկանում, որ մեղադրյալ Գառնիկ Բաղդասարյանը ենթարկվի քրեական պարասիանարվության: Սույն որոշմամբ մեջբերված փասդական լրվացները դիմարկելով վերը շարադրված իրավադրույթների և կադարձակած վերլուծության լուսի ներքո՝ Դատարանն արձանագրում է, որ սույն վարույթը հարուցվել է հանրային կարգով, քանի որ դեռևս չի գործում մասնավոր մեղադրանք քննող դատարանը, հետևաբար լրուժող բողոքից հրաժարվելու հիմքով քրեական հետապնդումը չի կարող դադարեցվել, իսկ գործի վարույթը կարճվել:

Դատարանը նաև արձանագրում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ և 13-րդ հոդվածներով նախադեսված չէ որևէ հիմք, որի կիրառմամբ Դատարանը կարող է քրեական հետապնդումը դադարեցնել և գործի վարույթը կարճել (...):»⁴:

9. ՀՀ ոստիկանության ինֆորմացիոն կենտրոնի օպերատիվ տեղեկատու քարտադրանից ստացված ձև 8 տեղեկանքի համաձայն՝ Գառնիկ Կասոմիկի Բաղդասարյանը, ի թիվս այլնի, Լոռու մարզի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ 2020 թվականի մայիսի 20-ի դատավճռով 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 347-րդ հոդվածի 1-ին մասով դատապարտվել է ազատազրկման՝ 1 տարի 9 ամիս ժամկետով⁵:

9.1. ՀՀ արդարադատության նախարարության «Վանաձոր» քրեական դատարանի պետի կողմից տրված գրության համաձայն՝ Գ.Բաղդասարյանի նկատմամբ 2020 թվականի մայիսի 20-ի դատավճռով նշանակված ազատազրկման ձևով պատժի կրման ժամկետը լրացել է 2022 թվականի փետրվարի 23-ին⁶:

⁴ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 2, թերթեր 81-85:

⁵ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 2, թերթեր 126-129:

⁶ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 2, թերթեր 124-125:

10. Վերաքննիչ դատարանի՝ 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի որոշման համաձայն՝ «(...) Թեև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի համաձայն՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախարեւաված հանցանքը կարարած անձը՝ դաշտական գործության միայն հանցագործությունից դրուժած քրեական հայցի հիման վրա, այնուամենայնիվ պետք է արձանագրել, որ այդ իրավակարգավորումը կիրառելի չէ սույն գործի նկարմամբ, քանի որ դեռևս չեն սկզբանական մասնավոր մեղադրանքով վարույթ իրականացնող դատարաններ, իսկ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 483-րդ հոդվածի 25-րդ մասի համաձայն՝ մինչ այդ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախարեւաված հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով քրեական հետապնդումն իրականացվում է հանրային կարգով: Իսկ հանրային կարգով իրականացվող քրեական հետապնդման գործերով դրուժող բողոքի բացակայությունը հիմք չի կարող հանդիսանալ մեղադրյալի նկարմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և գործի վարույթը կարճելու համար:

(...)

Հետևաբար, Վերաքննիչ դատարանը փաստում է, որ սույն վարույթով Դատարանը թույլ չի դաշտական գործի ելքի վրա ազդեցություն ունեցող դատական սխալ, գործով ըստ էության կայացրել է ճիշտ դատական ակտ, որը բեկանելու իրավաչափ հիմքեր չկան (...):⁷

Վճռաբեկ դատարանի հիմնավորումները և եզրահանգումը.

Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ մասնավոր մեղադրանքով վարույթ իրականացնելու իրավասություն ունեցող դատարանների՝ ստեղծված կամ դատավորների՝ նշանակված չլինելու⁸ պայմաններում, հանրային կարգով

⁷ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 3, թերթեր 79-85:

⁸ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 483-րդ հոդվածի 25-րդ մասով սահմանված՝ մասնավոր մեղադրանքով վարույթը իրավասու դատավորների կողմից կիրառելու պահանջի իրացման նպատակով՝ ՀՀ Կառավարությունը 2024 թվականի հոկտեմբերի 3-ի N 1551-Ա որոշմամբ հավանություն է տվել ՀՀ առաջին ասյանի ընդհանուր իրավասության դատարանների քրեական մասնագիտացման դատավորների թվակազմը ավելացնելու վերաբերյալ Բարձրագույն դատական խորհրդի՝ 2024 թվականի հունվարի 26-ի առաջարկությանը: Բարձրագույն դատական խորհրդի կողմից Հանրապետության նախագահին առաջարկված դատավորների թեկնածուները համապատասխան դատարանների դատավորի պաշտոնը ստանձնել են 2024

իրականացված մասնավոր մեղադրանքի վարույթով տուժողի հետ հաշտվելու հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և վարույթը կարճելու հարցի կապակցությամբ առկա է օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման խնդիր: Ուստի, Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարում սույն վարույթով արտահայտել իրավական դիրքորոշումներ, որոնք կարող են ուղենիշային նշանակություն ունենալ նշված հարցի առնչությամբ միասնական դատական պրակտիկա ձևավորելու համար:

11. Սույն վարույթով Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված իրավական հարցը հետևյալն է. իրավաչափի է արդյոք ստորադաս դատարանների այն հետևողությունը, որ մասնավոր մեղադրանքով վարույթ իրականացնելու իրավասություն ունեցող դատարանների՝ ստեղծված կամ դատավորների նշանակված չլինելու պայմաններում, տուժողի բողոքի բացակայությունը (տուժողի հետ հաշտվելը) հանրային կարգով իրականացված մասնավոր մեղադրանքի վարույթով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և վարույթը կարճելու հիմք չի կարող լինել:

12. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 11-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Քրեական վարույթի շրջանակներում քրեական հետապնդումն իրականացվում է հանրային կամ մասնավոր կարգով՝ հանցանքի բնույթից և ծանրության ասպիհանից ելնելով:»:

2. Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ նախարեւակած հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով քրեական հետապնդումն իրականացվում է մասնավոր կարգով, իսկ մյուս բոլոր հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով քրեական հետապնդումն իրականացվում է հանրային կարգով (...)»:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Սույն օրենսգրքի (...) 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով (...) նախարեւակած հանցանք կադարած անձը կարող է ենթարկվել քրեական պատրասխանադրվության միայն հանցագործությունից դրուժածի քրեական հայցի հիման վրա, բացառությամբ Հայաստանի

թվականի դեկտեմբերի 16-ի դրությամբ, իսկ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 54-րդ գլխով նախատեսված մասնավոր մեղադրանքով վարույթի կապակցությամբ քրեական հայցեր ներկայացնելու մեկնարկային ժամկետ է սահմանվել 2024 թվականի դեկտեմբերի 17-ը:

Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսդրությամբ նախարեսված դեպքերի»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Քրեական հետապնդում չպետք է հարուցվի, իսկ հարուցված քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման, եթե՝

(...)

2) առկա է Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքով նախարեսված՝ քրեական պարասիստանարկությունը բացառող որևէ հանգամանք (բացառությամբ անմեղունակության)։

(...)

9) վարույթով քրեական հետապնդումն իրականացվել է հանրային կարգով, մինչդեռ սույն օրենսգրքի պահանջներին համապարասիստ քրեական հետապնդումը պետք է իրականացվեր միայն մասնավոր կարգով։

(...)

12) անձը Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի ընդհանուր կամ հարուկ մասի դրույթների ուժով ենթակա է ազարման քրեական պարասիստանարկությունից (...):

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքի 13-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Քրեական վարույթը ենթակա է կարճման, եթե՝

(...)

3) կայացվել է անձի նկարմամբ քրեական հետապնդում չհարուցելու կամ մեղադրյալի նկարմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշում, և սպառվել են վարույթը շարունակելու բոլոր հնարավորությունները։

4) առկա է սույն օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետով նախարեսված հանգամանքը (...):

ՀՀ քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասի՝ «Քրեական պատասխանատվությունից ազատելը» վերտառությամբ 12-րդ գլխի՝ տուժողի և հանցանք կատարած անձի հաշտության հիմքով քրեական պատասխանատվությունից ազատելը վերտառությամբ 82-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Եթե անձն առաջին անգամ է հանցանք կարարել, ապա ազարկում է քրեական պարասիստանարկությունից, եթե նրա կարարած արարքը ոչ մեծ կամ

միջին ծանրության հանցանք է, և նրա ու փուժողի միջև առկա է հաշվության վերաբերյալ ինքնուրույն և ազար կամահայպնության վրա հիմնված փոխադարձ համաձայնությունը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ կարարված հանցանքում առկա են ընդանիքում բռնության հարկանիշներ»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 451-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Մասնավոր մեղադրանքով վարույթը կարող է նախաձեռնվել այն դեպքում, երբ այն անձը, որը բավարար հիմքեր ունի ենթադրելու, որ Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախարարելով իրեն պարճառվել է վնաս, քրեական հայց է ներկայացնում դադարան»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքի 456-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Հիմնական դադարանումների ընթացքում մասնավոր կարգով իրականացվող քրեական հեկապնդումը դադարեցվում է, և քրեական վարույթը կարգվում է, եթե՝

1) փուժողը և մեղադրյալը հաշրվել են
(...)»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 483-րդ հոդվածի 25-րդ մասի համաձայն՝ «Սույն օրենսգրքի 54-րդ գլխով նախարեսված մասնավոր մեղադրանքով վարույթը կիրառվում է այն իրականացնելու իրավասություն ունեցող դադարանումների սրեղծումից կամ դադարանումների նշանակումից հետո սկսված քրեական վարույթներով: Մինչ այդ Հայաստանի Հանրապետության 15-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախարեսված հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով քրեական հեկապնդումներականացվում է հանրային կարգով»:

13. Վերոշարադրյալ քրեաիրական և քրեադատավարական նորմերի վերլուծությունից բխում է, որ օրենսդիրը նախատեսել է հաշտության քրեաիրավական և քրեադատավարական առանձին ինստիտուտներ, որոնք ունեն ինքնուրույն բովանդակություն և կիրառման դատավարական ընթացակարգեր: Հաշտության քրեաիրավական ինստիտուտը նախատեսված է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 82-րդ հոդվածի 1-ին մասով, որով նախատեսված են քրեական պատասխանատվությունից ազատելու հետևյալ պայմանները՝

ա) անձն առաջին անգամ է հանցանք կատարել,

- թ) արարքը ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցանք է,
- գ) մեղադրյալի ու տուժողի միջև առկա է հաշտության վերաբերյալ ինքնուրույն և ազատ կամահայտնության վրա հիմնված փոխադարձ համաձայնություն,

դ) կատարված հանցանքում առկա չեն ընտանիքում բռնության հատկանիշներ:

13.1. Քրեական պատասխանատվությունից ազատելու այս հիմքը կիրառելի է հանրային կարգով քրեական հետապնդման ենթակա՝ առաջին անգամ կատարված, ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված ցանկացած ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցանքով: Ըստ որում, քրեական պատասխանատվությունից ազատելու այս ինստիտուտի կիրառման դատավարական հիմքը՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետով նախատեսված քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքն է, այն է՝ անձը Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասի դրույթների ուժով քրեական պատասխանատվությունից ենթակա է ազատման:

13.2. Ինչ վերաբերում է մասնավոր կարգով քրեական հետապնդման ենթակա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածով նախատեսված հանցանքներին, ապա այդպիսիք կատարած անձը կարող է ենթարկվել քրեական պատասխանատվության միայն նշված հանցանքներից տուժած անձի քրեական հայցի հիման վրա, բացառությամբ ընտանիքում բռնության հատկանիշներով հանցանքների և այն հանցանքների, որոնք թեև նախատեսված են վերը նշված հոդվածով, սակայն այդ հանցանքներից տուժած անձն իր անօգնական վիճակի կամ ենթադրյալ վնաս պատճառողից կախվածության մեջ լինելու փաստի ուժով չի կարող պաշտպանել իր իրավաչափ շահերը: Մասնավոր մեղադրանքով վարույթը կարող է նախաձեռնվել այն դեպքում, եթե այն անձը, որը բավարար հիմքեր ունի ենթադրելու, որ Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքներով իրեն պատճառվել է վնաս, քրեական հայց է ներկայացնում դատարան: Ըստ այդմ Էլ՝ տուժողի և մեղադրյալի հաշտության դեպքում օրենսդիրը նախատեսել է քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և քրեական վարույթը կարճելու պարտադիր պահանջ, որի դատավարական հիմքը՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 456-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված, ի թիվս այլնի, տուժողի և մեղադրյալի հաշտությունն է: Օրենսդիրը, մասնավոր մեղադրանքի գործերով վարույթ սկսելը թողնելով հանցագործությունից տուժած

անձի հայեցողությանը, վերջինիս հնարավորություն է ընձեռել նաև իր հայեցողությամբ ավարտել այն՝ հաշտվելով հանցանք կատարած անձի հետ⁹:

14. Հաշտության քրեափական և քրեադատավարական ինստիտուտների տարանջատման հիմքում ընկած է այն գաղափարը, որ դրանք համապատասխանաբար «պետություն և անձ» ու «տուժող և անձ» քրեափական վեճի հաղթահարման կառուցակարգեր են: Վերոգրյալի մասին է վկայում նաև այն, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ հասկացությունները սահմանող 6-րդ հոդվածում տարանջատված են «հանրային մեղադրող» և «մասնավոր մեղադրող» եզրույթները: Եվ եթե հանրային մեղադրողը՝ հանրային մեղադրանքի կարգով իրականացվող վարույթում առաջին ատյանի դատարանում պետության անունից մեղադրանքը պաշտպանող դատախազն է (28-րդ կետ), ապա մասնավոր մեղադրողը՝ մասնավոր մեղադրանքի կարգով իրականացվող վարույթում առաջին ատյանի դատարանում իր անունից մեղադրանքը՝ ներկայացնող տուժողն է (29-րդ կետ): Այսինքն, եթե առաջին դեպքում մեղադրանքը՝ ներկայացվում է պետության, ապա երկրորդ դեպքում՝ մասնավոր սուբյեկտի՝ տուժողի կողմից:

14.1. Այսպիսով, հաշտության նյութափական ինստիտուտը՝ հանցագործության հետևանքով խախտված մասնավոր և հանրային շահերի հավասարակշռման կառուցակարգ է, որով էլ պայմանավորված՝ հանրային մեղադրանքի վարույթով հանցանք կատարած անձի համար նախատեսվում է քրեական պատասխանատվությունից ազատվելու բարդեցված կարգ, քանի որ հանրային շահի բավարարման համար, տուժողի կամահայտնությունից բացի, անհրաժեշտ է նաև օրենսդրի կողմից սահմանված այլ պայմանների առկայություն, որոնք նախատեսված են այն հաշվով, որ դրանց առկայության պարագայում հնարավորինս մեղմ ներգործության միջոցները բավարար են ներագդելու անձի վրա՝ ձեռնպահ մնալու հետագա հանցավոր արարքներ կատարելուց և նրա մոտ ձևավորելու իրավաչափ վարքագիծ՝ այդ կերպ նպաստելով վերջինիս վերասոցիալականացմանը: Մինչդեռ մասնավոր մեղադրանքի գործերով օրենսդիրն առանձնացրել է նվազ հանրային վտանգավորություն ունեցող արարքների շրջանակ, որոնց պարագայում հաշտության քրեադատավարական ինստիտուտը հակադիր

⁹ Տե՛ս, *mutatis mutandis*, Վճռաբեկ դատարանի՝ Տիգրան Առաքելյանի գործով 2016 թվականի մարտի 30-ի թիվ ԵԱԲԴ/0217/01/14 որոշումը:

մասնավոր շահերի հավասարակշռման կառուցակարգ է, որով պայմանավորված է՝ տուժողի կամահայտնությունը որոշի նշանակություն ունի հանցանք կատարած անձի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարցը լուծելիս: Այս դեպքում հանցանքի կատարման հիման վրա առաջացած քրեափավական հարաբերությունների սուբյեկտներ են ոչ թե պետությունը և հանցանք կատարած անձը, այլ մի կողմից՝ հանցագործությունից տուժած անձը, իսկ մյուս կողմից՝ հանցանք կատարած անձը:

15. Միևնույն ժամանակ, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ վերը հիշատակված 483-րդ հոդվածով սահմանված անցումային դրույթի համաձայն՝ օրենսդիրը մասնավոր մեղադրանքով վարույթի առանձնահատկությունները սահմանող՝ 54-րդ գլխի, այդ թվում՝ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքների վերաբերյալ նորմերի կիրառությունը հնարավոր է համարել համապատասխան իրավասություն ունեցող դատարանների ձևավորումից կամ դատավորների նշանակումից հետո՝ նախատեսելով, որ մինչ այդ մասնավոր մեղադրանքի վարույթով քրեական հետապնդումը պետք է իրականացվի հանրային կարգով: Իսկ դա ենթադրում է, որ մինչև համապատասխան իրավասություն ունեցող դատարանների ստեղծումը կամ դատավորների նշանակումը սկսված քրեական վարույթներով մասնավոր մեղադրանքի կարգով քրեական հետապնդման ենթակա արարքների վերաբերյալ վարույթների նկատմամբ տարածվում են հանրային մեղադրանքի վարույթով կիրառելի դատավարական կարգավորումները, այդ թվում՝ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքների և քրեական հետապնդումը դադարեցնելու ու վարույթը կարճելու վերաբերյալ կարգավորումները: Այլ կերպ՝ մինչև համապատասխան իրավասություն ունեցող դատարանների ստեղծումը կամ դատավորների նշանակումը սկսված քրեական վարույթներով մասնավոր մեղադրանքի կարգով քրեական հետապնդման ենթակա արարքների վերաբերյալ վարույթներով կիրառման ենթակա է հաշտության քրեափավական ինստիտուտը:

16. Սույն վարույթի նյութերի ուսումնասիրությունից երևում է, որ.

- Գ.Բաղդասարյանին մեղադրանք է ներկայացվել մասնավոր կարգով քրեական հետապնդման ենթակա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցանքի կատարման համար¹⁰,

- Առաջին ատյանի դատարանը քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և քրեական վարույթը կարճելու պաշտպանական կողմի միջնորդությունը քննության առնելու մասին 2023 թվականի ապրիլի 5-ի որոշմամբ արձանագրել է, որ սույն վարույթը հարուցվել է հանրային կարգով, քանի որ դեռևս չի գործում մասնավոր մեղադրանք քննող դատարանը, հետևաբար տուժողի՝ բողոքից հրաժարվելու հիմքով, քրեական հետապնդումը չի կարող դադարեցվել և գործի վարույթը՝ կարճվել, իսկ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ և 13-րդ հոդվածներով նախատեսված չէ որևէ հիմք, որի կիրառմամբ կարող է քրեական հետապնդումը դադարեցվել և գործի վարույթը կարճվել¹¹, իսկ 2023 թվականի ապրիլի 28-ի դատավճռով Գ.Բաղդասարյանին մեղավոր է ճանաչել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքում¹²,

- Վերաքննիչ դատարանն իր որոշմամբ ևս արձանագրել է, որ թեև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի համաձայն՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցանքը կատարած անձը՝ տվյալ դեպքում Գ.Բաղդասարյանը, կարող է ենթարկվել քրեական պատասխանատվության միայն հանցագործությունից տուժածի քրեական հայցի հիման վրա, այնուամենայնիվ այդ իրավակարգավորումը կիրառելի չի համարել, քանի որ դեռևս ստեղծված չեն մասնավոր մեղադրանքով վարույթ իրականացնող դատարանները: Դատարանն ընդգծել է, որ հանրային կարգով իրականացվող քրեական հետապնդման գործերով տուժողի բողոքի բացակայությունը հիմք չէ մեղադրյալի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և գործի վարույթը կարճելու համար¹³:

17. Նախորդ կետում մեջքերված փաստական հանգամանքները գնահատելով սույն որոշման 12-15-րդ կետերում վկայակոչված իրավադրույթների և շարադրված

¹⁰ Տե՛ս սույն որոշման 7-րդ կետը:

¹¹ Տե՛ս սույն որոշման 8.1-րդ կետը:

¹² Տե՛ս սույն որոշման 2.1-րդ կետը:

¹³ Տե՛ս սույն որոշման 10-րդ կետը:

իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ թեև ստորադաս դատարանները ճիշտ եզրահանգման են եկել այն մասին, որ Գ.Բաղդասարյանին մեղսագրվող մասնավոր կարգով քրեական հետապնդման ենթակա հանցանքի վերաբերյալ սույն վարույթով հանրային քրեական հետապնդման պայմաններում հաշտության դատավարական կառուցակարգը կիրառելի չէր համապատասխան իրավասություն ունեցող դատարանների՝ ստեղծված կամ դատավորների՝ նշանակված չլինելու հիմքով, սակայն դրա հետ մեկտեղ ոչ իրավաչափորեն անտեսել են օրենքով նախատեսված՝ սույն որոշման 13-րդ կետով թվարկված պայմանների առկայության պարագայում հանրային քրեական հետապնդման վարույթով հաշտության նյութաիրավական ինստիտուտի կիրառության հարցը: Նախ՝ իրավաչափ չէ ստորադաս դատարանների այն դիրքորոշումը, որ սույն վարույթով առկա չէ տուժողի բողոքը, քանի որ նախաքննության փուլում ի սկզբանե տուժող Ա.Մ.-ը բողոք ունեցել է¹⁴, իսկ նախնական դատալսումների փուլում տուժողը և մեղադրյալը հաշտվել են¹⁵: Հետևաբար, սույն վարույթով ստորադաս դատարանները պետք է քննարկեին ոչ թե տուժողի բողոքի բացակայության, այլ մեղադրյալի և տուժողի հաշտության հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարցը, ինչն ուղղակիորեն սահմանված է քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքները նախատեսող՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետով:

Վերոգրյալից ելնելով՝ Վճռաբեկ դատարանն իր անհամաձայնությունն է արտահայտում նաև բողոքաբերի այն փաստարկին, որ սույն վարույթով քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով, իսկ քրեական վարույթը՝ կարճման՝ նույն օրենսգրքի 13-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով¹⁶:

18. Հետևաբար իրավաչափ չէ ստորադաս դատարանների այն հետևողությունը, որ մասնավոր մեղադրանքով վարույթ իրականացնելու իրավասություն ունեցող դատարանների՝ ստեղծված կամ դատավորների՝ նշանակված չլինելու պայմաններում, տուժողի բողոքի բացակայությունը (տուժողի հետ հաշտվելը)

¹⁴ Տե՛ս սույն որոշման 7.1-րդ կետը:

¹⁵ Տե՛ս սույն որոշման 8-րդ կետը:

¹⁶ Տե՛ս սույն որոշման 5-րդ և 5.4-րդ կետերը:

հանրային կարգով իրականացված մասնավոր մեղադրանքի վարույթով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և վարույթը կարճելու հիմք չի կարող լինել:

19. Միևնույն ժամանակ անդրադառնալով սույն վարույթով հաշտության նյութափրավական ինստիտուտի հնարավոր կիրառությանը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ առկա չէ առաջին անգամ հանցանք կատարած լինելու պայմանը, քանի որ Գ.Բաղդասարյանն իրեն մեղսագրվող արարքը կատարել է 2022 թվականի օգոստոսի 22-ին, իսկ այդ պահի դրությամբ նա ունեցել է դատվածություն 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 347-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքի կատարման համար, քանի որ դրա համար 2020 թվականի մայիսի 20-ի դատավճռով նշանակված ազատազրկման ձևով պատժի կրման ժամկետը լրացել է 2022 թվականի փետրվարի 23-ին¹⁷, ուստի այդ արարքը կատարելու համար դատվածությունը սույն վարույթով Գ.Բաղդասարյանին մեղսագրվող արարքի կատարման օրվա՝ 2022 թվականի օգոստոսի 22-ի դրությամբ մարված չի եղել:

20. Այսպիսով, ստորադաս դատարանները թեև ճիշտ եզրահանգման են եկել այն մասին, որ մասնավոր կարգով քրեական հետապնդման ենթակա արարքով հանրային քրեական հետապնդում իրականացնելու պայմաններում հաշտության դատավարական կառուցակարգը կիրառելի չէ, այդուհանդերձ, արձանագրելով, որ մասնավոր մեղադրանքով վարույթ իրականացնելու իրավասություն ունեցող դատարանների՝ ստեղծված կամ դատավորների՝ նշանակված չլինելու պայմաններում՝ տուժողի բողոքի բացակայությունը (տուժողի հետ հաշտվելը) հանրային կարգով իրականացված մասնավոր մեղադրանքի վարույթով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և վարույթը կարճելու հիմք չէ, թույլ են տվել նյութական և դատավարական օրենքի խախտում, այն է՝ սխալ են մեկնաբանել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 82-րդ և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածները: Սակայն միևնույն ժամանակ, հաշվի առնելով, որ ստորադաս դատարաններն արդյունքում կայացրել են զործն ըստ էության ճիշտ լուծող դատական ակտ, քանի որ սույն վարույթով առկա չէր ՀՀ քրեական օրենսգրքի 82-րդ հոդվածով սահմանված՝ հանցանքն առաջին անգամ կատարելու պայմանը, հետևապես քրեական

¹⁷ Տե՛ս սույն որոշման 9-րդ և 9.1-րդ կետերը:

հետապնդումը ենթակա չէր դադարեցման մեղադրյալի և տուժողի հաշտության հիմքով, ուստի Առաջին ատյանի դատարանի՝ 2023 թվականի ապրիլի 28-ի դատավճիռն անփոփոխ թողնելու մասին Վերաքննիչ դատարանի՝ 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի որոշումը պետք է թողնել անփոփոխ՝ հիմք ընդունելով սույն որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

Ենելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 162-րդ, 163-րդ, 171-րդ հոդվածներով և Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ, 33-րդ, 34-րդ, 264-րդ, 281-րդ, 352-րդ, 361-363-րդ և 385-387-րդ հոդվածներով՝ Վճռաբեկ դատարանը

ՈՐՈՇԵՑ

Մեղադրյալ Գառնիկ Կասոմիկի Բաղդասարյանի վերաբերյալ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի՝ 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի որոշումը թողնել անփոփոխ՝ հիմք ընդունելով Վճռաբեկ դատարանի որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

Որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում կայացնելու օրը:

Նախագահող՝ _____ ՀԱՍՏԱՏՎԱՆ

Դատավորներ՝ _____ Ա.ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

_____ Հ.ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

_____ Ա.ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

_____ Լ.ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ

_____ Ա.ՊՈՂՈՍՅԱՆ